

A hand is shown from the right side, holding a piece of brown, textured paper behind vertical wooden prison bars. The lighting is dramatic, highlighting the texture of the paper and the wood. The background is dark, suggesting an interior prison cell.

Presoners

Pasqual Alapont / Sònia Alejo
Chema Cardena / Patricia Pardo
Rodolf Sirera / Begoña Tena
Coordinació de Carles Alberola

Introducció / Francesc A. Martínez Gallego

TEATRE
bromera

ESCENA I
DESCALÇ
Pasqual Alapont

(Un home està en la seua cel·la, a terra. Es desperta sobtadament i agafa aire i braceja com si tornara d'una gran capbussada.)

PEPE. Fleta! Fleta! Ajuda'm! Fleta, no puc més, ajuda'm...!

(Mira al seu voltant, enfebrat, desconcertat. Té una carta al seu costat, l'arreplega, la llig uns segons, la plega i se la guarda a la butxaca de la jaqueta. Reconeix el lloc.)

Ni tu em pots ajudar ja, Fleta. Serà hui a les cinc del matí, ens ho digueren despús-anit a mi i a un altre dels condemnats. Ell encara tenia esperances que li arribaria l'indult i es pegava colps contra la paret, però jo sabia que per a mi no, no n'hi hauria, ni Déu em pot salvar ja perquè n'hi ha un que m'ha fet la creu. Me l'ha feta.

Ens trauran de Sant Miquel nugats braç amb braç i cama amb cama, i ens faran pujar al camió per a dur-nos a Paterna, com si fórem bestiar. Això diuen que fan.

El capellà se n'acaba d'anar fa poc, hem estat un temps xarrant. És d'Aiora; li he dit que vaig tractar uns homes que eren d'Aiora que venien a la sega. M'ha preguntat el nom, per si els coneixia, però no me'n recordava. M'ha dit si em penedia d'alguna cosa, ens hem mirat als ulls i ens hem estalviat el tràmit. En acabar m'ha donat el crucifix i n'he besat els peus. «Ell també era innocent, pare.» «Qui era innocent?», m'ha preguntat. «El Nostre Senyor.»

Si no és per tu, aquell dia no ho conte, Fleta. Tu eres qui millor nadava dels amics.

Haviem anat a instal·lar el motor elèctric al tancat de la Pipa, la fusta estava corcada i tot es va assolar, més de tres metres d'aigua gelada com el granís, una caixa de formigó, que no et podies agafar de res i s'esvarava tot. No he vist mai la mort tan a prop, ni hui que sé que em queden poques hores de vida. Tenia dènou anys i em podia haver quedat allà, però tu em vas aguantar fins que van arribar els altres i ens van traure del pou. No m'hauria casat amb Tonica, ni hauríem tingut Pilar, ni tantes coses que he fet.

Ahir vaig vore la xiqueta, me la du Tonica sempre que pot i es posen en un lloc on ella sap que jo les puc vore des del finestró. No hi ha cosa més bonica que vore la teua filla córrer i botar. L'altre dia va caure, no saps com vaig patir, no poder estar al seu costat per dir-li, «Pili, xiqueta, que no passa res». No m'hi veig bé d'un ull, un metge que hi ha ací tancat m'ha dit que em degueren trencar algun osset per dins quan em van detindre i em

van apallissar, però no em fa cap falta, les seues cares són un paisatge que conec com la palma de la mà.

Em vas regalar deu anys, Fleta, i encara no t'havia donat les gràcies. Per poc no en faré trenta, el meu temps s'acaba el 3 de gener de 1940 a punta de dia, així està escrit perquè algú ho ha volgut.

(Pausa.)

Estic tan cansat, Tonica. Però no em puc adormir, encara he d'acabar la carta que t'arribarà quan ja hauré mort. I em pesa tant d'escriure... No tant pel que dic, sinó pel que per força he de callar.

Si em veres de prop no em reconeixeries, Tonica, m'han eixit uns blaus a les cames i a penes m'aguante dret; jo que podia birbar tot el dia sense parar, i traure més cabassos de taronges que ningú, i ara les mans em fan mal com si fora un vell. Però no tremole, soc el mateix home per dins, això no m'ho poden llevar. Soc el mateix que quan era un xiquet i anava a escola. Volia saber de lletra, i vaig aprendre a llegir, fins que mon pare va anar a dir-li al mestre que ja en tenia prou, que a casa feia falta. «Don Rafel, diga-li que els que són llestos de veres van a escola de nit.» I em van apuntar a l'escola de Don Filiberto, que es feia al vespre.

Don Filiberto va ser el primer que ens va parlar de la llibertat, de la fraternitat, de la Idea en majúscules: que no hi havia un home que fora més ni menys que cap altre, encara que no calçara més que espadenyes, que a

Crist l'havien crucificat descalç, i no hi havia hagut cap home més digne que ell.

Els diumenges Don Filiberto anava al casino del Cercle Catòlic i feia tertúlia. Ell i Don Paco eren els qui més xarraven. Jo acompanyava el meu iaio pel gust de sentir-los, feien rogle al voltant de la taula i jo em quedava darrere, amb tres o quatre xiquets més. Don Paco passava la setmana sencera al magatzem de taronges, no hauries dit que fora l'amo i que dirigia el negoci de l'exportació de tota la comarca, però els diumenges es vestia de vint-i-un botons, amb les sabates enllustrades com el xarol i una cadena de plata que li travessava el jupetí. Ell i Don Filiberto podien parlar de qualsevol cosa, de futbol, de bous, i a tots ens queia la bava. Senties l'un i deies Don Filiberto té arguments de pes, senties l'altre i deies Don Paco té raó.

Era com parlaven, clars, de les coses menudes a la idea general, o al revés, feien ballar les paraules com els donava la gana. Senties unes frases que et deixaven clavat a la cadira: «El toreig de Joselito respira la cadència i l'estètica del futur, i això és profecia». «Romanços, no se n'ha parit cap altre com Juan Belmonte, davant d'un bou no valen virgueries, davant d'un Miura, pit i collons.» Eren com dos virtuosos tocant els seus instruments, i sovint se les havien per la política, la possessió de la terra, la dignitat dels salaris, i al final Don Filiberto amollava allò de Crist que havia mort descalç. Açò als partidaris de Don Paco, que eren de missa diària, els encenia, però Don Paco ni s'immuntava, encenia un ca-

liquenyo i posava el punt final. «Cristo, descalç! Si no me'n dius una altra.»

(Mira pel finestró.)

Està tot tapat, demà plourà. Tota la vida mirant el cel i patint per si plou o pedrega, això ha sigut la meua vida. Qui s'ocuparà ara de treballar el camp, Tonica? Què se'n farà, de tu i de Pilar?

No la canvie per res, la vida que he viscut. A casa no passàvem gana, que tu ho saps, però no en teníem prou amb la nostra terra i havíem de treballar a jornal. Teníem el camp de set fanecades darrere de la Cafissà i el tros d'horta al Rajolar. I enmig hi havia una caseta i a l'altra banda mon tio tenia un altre camp. Tu eixa caseta no l'has coneguda, Tonica, perquè la van assolar. Les coses que poden fer els homes quan tenen un calfament de cap! Els dos es tenien úrria perquè cavant cavant mon tio va fer recular el marge i s'havia menjat el tros de darrere de la casa. Un dia van arribar a les mans, dos homes drets i fets que s'haurien obert en canal per un pam de terra, i es van desfogar amb la caseta mitgera i la van enderrocar a colps de mall. Em va doldre perquè es van deixar de parlar, i el meu cosí Sidro i jo també. Tu a Sidro l'has conegut poc, Tonica, de xicotet tenia molt bon humor, i reia com un conill. Això és una cosa que no es pot oblidar mai. Teníem la mateixa edat i sempre havíem jugat junts per les séquies, descalços. Sempre m'ha agradat anar descalç, i així és com m'agradaria anar-me'n d'este món, Tonica, mantindre'm

dret fins al final, només amb la roba que duc i el llapis amb què escric l'última carta.

Amb el llapis s'han alçat tants imperis com n'ha destruït l'espasa. Quanta raó que tenia, Don Filiberto, i no aprendrem mai, els homes. (*Llegint la carta, l'allunya un poc per veure-la millor.*) «Me voy con la frente bien alta, Tónica, y tú tampoco tienes que bajar la frente ni arrodillarte ante nadie. Que no he hecho nada malo, y lo que hicimos fue por el bien común...»

Que a ningú se'l va obligar a entrar en la col·lectivitat, Tónica. Fou una agrupació lliure d'homes i de famílies que posàrem en comú el que teníem, uns més i altres menys. Sí, vam expropiar terres, ni la quinta part de les que va manar el govern, i eren terres abandonades o d'alguns que donaven suport als insurrectes i que pagaven jornals de misèria, només el que era just. Don Paco ho hauria dit si visquera. Que un dia em va agafar a banda i em va dir: «Xiquet, això que feu és de dret, tireu avant». Pit i collons!

Em van vindre a buscar a casa a poqueta nit, quan repassava els comptes amb la xiqueta, que jo no estava amagat ni m'havia d'amagar de res perquè no havia fet res de mal. Sense voler em vaig ficar el llapis a la butxaca. Quan vaig arribar a la fàbrica de la Paperera m'ho van llevar tot, els documents, el rellotge, però no van descobrir el llapis i me'l vaig amagar a la punta de la sabata. Este mateix llapis que he gastat per a escriure't i que, com jo, està a punt d'acabar-se.

No sé quant de temps vaig estar detingut en aquell lloc. El que és capaç d'aguantar un home sense morir,

no ho vulgues saber, Tonica, no ho vulgues saber... Hi havia tres homes amb mi en una habitació menuda i em pegaven per torns amb una barra de goma. Quan queia em deixaven descansar un poc i després tornaven de nou; em van clavar estelles a la punta dels dits, m'apagaven els cigarrets a la planta dels peus i em preguntaven sense parar perquè diguera noms. Jo crec que no vaig parlar malament de ningú, però és que al final ja no era jo, Tonica, i no recorde ni què vaig dir. Em van acusar d'haver cremat les imatges de l'església i de rebel·lar-me contra la Pàtria. No sé d'on vaig traure l'esme de dir-los que no érem nosaltres els qui s'havien rebel·lat, i de remat un d'ells em va estampar la barra contra la cara i em va trencar algun osset de dins. És per això que no m'hi veig bé d'un ull. Vaig firmar a cegues el paper que em van posar davant i em van deixar com un animal, Tonica, pixat i ple de sang. Ni es van molestar a tancar la porta, vaig vore que fora s'entretenien parlant i rient amb algú que anava vestit de blau. No estava segur de qui era, però llavors va riure com un conill i vaig reconèixer el meu cosí Sidro, que m'havia fet la creu per un pam de terra i que ja no em podria salvar ningú.

Les meues últimes paraules són per a tu, Tonica, i no les vull embrutar amb l'odi. Sé que venen temps difícils i parlar seria comprometre-vos. Vaig triar com seria la meua vida i vull triar com serà la meua mort.

(Llegint la carta.)

«No quiero que estés triste, Tónica, pues tu alegría será un consuelo para mí. Háblale a Pilar de mí, que aprenda todo lo bueno que hay en los libros y que recuerde que su padre la quiere más que a nada, y que guardará su lápiz en su corazón hasta el último suspiro.

»Despídeme de tu hermana y de Vicente y de los niños. Si te hace falta algo, pídeselo, y a Fleta también, lo que quieras, a él le debo la vida y más que un amigo ha sido siempre como un hermano para mí. Mi último pensamiento será para vosotras, Tónica... Tu esposo que te quiere. Pepe.»